

מעדני כת

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת משפטים - שקלים תשפ"א שנה שנייה גליון 74

בגדר קריאת המגילה לבני ברכין המקדימין לקרות בי"ד כשחל פורים בשבת אי הוי כהשלמה או דהוא עיקר החיוב

ולמש"כ אפשר דכל היכא דכל אחד יכול להיות בכלל אותו ספק לקרותו בשבת, כמו קריאה מפלג המנחה שכל אחד יכול לקרותו מפלג המנחה בזה שפיר גזרו חכמים שלא לקרוא את המגילה בשבת, אבל במקום שאינו חייב אלא על הקטן אפשר שלא גזרו, וצ"ע.

אכן בחשק שלמה (מגילה דף ד':) האריך בעניין זה אם בפורים שחל בשבת עיקר הקריאה שתקנו אנשי כנסת הגדולה הוא בי"ד או שאינה אלא מתקנת חכמים, וכתב שם דגם קטן שהגדיל אין לו לקרוא בשבת שמאחר שגזרו על הציבור גזרו גם על היחיד וכמו שכתב בשבט הלוי.

יבואר אם עקרו חכמים המצוה של קריאת המגילה משבת או דאינו אלא איסורא

אמנם חידושו של מרן הגר"ח זצ"ל לכאורה תליא אם עקרו חכמים המצוה של קריאת המגילה בשבת, או שלא עקרו מצוותה אלא שאסרו את קריאתה בשבת, דאי נימא שעקרו מצוותה משבת א"כ גם קטן אינו יכול לקרותה בשבת שהרי עקרו חכמים מצוותה בשבת וחייבוהו בע"ש, וא"כ הא דאין הקטן יכול לקרותה בשבת לאו משום איסורא אלא משום דלא קעביד מידי, אבל אם לא עקרו מצוותה אלא אסרו את קריאתה אפשר שבקטן דהוי יחיד לא אסרו כמש"כ הגר"ח.

ודעת הגר"ח זוננפלד זצ"ל י"ל דס"ל כמ"ש הגר"א בדורשו וחיידו (מערכה ח', חגיגה דף ד' בד"ה 'והנה המג"א') שכתב בזה'ל' דגם גדול שתוקע בשבת קיים מצות שופר דזמנו גם בשבת אלא דעבר על שבות דשבת' עכ"ל, ולדבריו הכי נמי לא עקרו חכמים מצוות קריאתה משבת אלא שאסרו חכמים לקרותה בשבת, ולהכי במקום שאין מקום לגזור שפיר יכול לקרות המגילה בשבת, ועיין בקובץ הערות סימן ס"ט אות ח' מש"כ בדעת האשכול ומה שאמר הגר"ח בזה.

יבואר מי שהיה בן עיר והגיע לכרך לשבת אם מתחייב לקרוא המגילה בשבת

והנה למה שכתב מרן הגר"ח שכל שהגדיל בשבת לא קיים מצוות קריאתו בי"ד משום שהיה קטן באותה שעה ונתחייב לקרות בט"ו, לכאורה היה מקום לומר דהוא הדין כל מי שהיה בעיר בי"ד והגיע לכרך בט"ו גם בן יתחייב לקרות בט"ו, שהרי בי"ד לא קיים אלא מצוות קריאת ערים הפרוים, וכשהגיע בט"ו לכרך ונתחייב חייב בני כרך כמו שכתב בירושלמי שכן עיר שעקר דירתו בט"ו נתחייב כאן וכאן, וכיון שנתחייב בקריאת ט"ו ולא יצא בקריאת י"ד שהרי אכתי לא נתחייב בה בי"ד א"כ יתחייב לקרוא בט"ו בשבת, שהרי אין חיובו על הציבור אלא על היחיד שהגיע לכרך ולא גזרו בזה שמה יעביירו.

ואין לומר שכל בן כרך עדיין לא הגיע יום ט"ו אצלו ומכל מקום קורא בי"ד, וא"כ ה"ה בן עיר שקורא בי"ד יכול לקרוא חיובו של בן כרך שעתידי להתחייב בו, דזה אינו דבן כרך הוא בן כרך כל השנה ודינו לכל התורה כמקומו וחייבוהו חכמים לקרוא בי"ד, אבל בן עיר כל זמן שלא הגיע לכרך הרי אינו חשוב בן כרך וא"כ בי"ד שעדיין לא נתחייב בקריאת ט"ו לא קיים אלא חיובא דבן עיר אבל אינו יכול לקיים חיובו של בן כרך שעדיין לא נתחייב בו.

אמנם למשנתו בדמקום שכל אחד יכול להתחייב בו לא פלוג חכמים וגזרו עליו כמו שגזרו שלא לקרוא מפלג המנחה, וכן גזרו על האנוס שלא קרא בי"ד שלא יקרא בט"ו, הכי נמי גזרו על מי שעקר דירתו בי"ד ונעשה בן כרך בט"ו שלא יקרא המגילה בט"ו משום שמה יעביירו.

וא"כ אפשר שלא ראוי לכן עיר לבוא לכרך בט"ו שחל להיות בשבת שהרי מתחייב לקרוא בט"ו ואינו יכול לקיים חיובו, שהרי כל מי שנתחייב בט"ו קיים חיובו בי"ד וזה שלא נתחייב אלא בט"ו הרי זה מתחייב ואינו מוקיים חיובו משום תקנת חכמים דשמה יעביירו, ואפשר דאינו ראוי להביא עצמו לאונס זה, וצ"ע.

אמנם היה נראה שבט"ו שחל להיות בשבת כל חיוב קריאת בני הכרכים אינו אלא בי"ד ואפי' שלא עקרו מצוות קריאה משבת אבל לא חיוב לקרוא אלא בי"ד, וא"כ בן עיר שהגיע לכרך בט"ו אינו מתחייב בקריאה זו כלל שחיוב קריאת המגילה של כרכים הוא גם ב"ד כערים הפרוים וחייבם לעניין קריאת המגילה שוה, משום שזהו זמן קריאתם של הכרכים ולהכי אינו מתחייב בקריאת המגילה בט"ו כלל, שהרי כבר קיים

השנה שט"ו אדר יחול בשב"ק ומבואר בשו"ע (סי' תרפ"ח ס"ו) דכשחל ט"ו להיות בשבת מקדימין לקרות את המגילה בי"ד, יש להסתפק בבן עיר שהיה בעיר בי"ד ורצה לילך לכרך להיות שם בט"ו שחל להיות בשבת האם שפיר למעבד הכי, שהרי מתחייב בשבת בחיוב קריאת המגילה ואינו יכול לקרוא בשבת וגם לא קיים חיובו בערב שבת שהרי אכתי לא נתחייב בחיוב זה.

וכן יש להסתפק בבן כרך שהיה בכרכו בי"ד וקרא המגילה והלך לעיר לשבות בו בט"ו אם בזה מפסיד קריאתו שקרא בי"ד, שהרי לא היה בכרכו בט"ו והרי אמרו בירושלמי בן כרך שעקר דירתו לעיר בליל ט"ו נפטר כאן וכאן, וא"כ בנדון דידן כיון שהיה בעיר בט"ו נמצא שנעקר מכרכו ולא קיים את חיובו כלל כיון שלא נתחייב בחיובא דכרך, או שמצוות קריאת המגילה כשחל בשבת קיים בקריאת י"ד גם לכרך.

יבואר דקטן שהגדיל בפורים שחל להיות בשבת דעת מרן הגר"ח זוננפלד שיקרא המגילה בשבת

הנה בשו"ת ציץ הקודש להגה"צ ר' יהושע צבי מיכל שפירא זצ"ל (סי' נ"ה אות ג') מביא בשם זקני מרא דארעא דישאל הגאון ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל שאמר לחדש דאף כי אין קורין את המגילה בשבת מ"מ מי שנעשה בן י"ג שנים בט"ו באדר שחל להיות בשבת שבו זמן קריאת המגילה דיש לחייבו שיקרא בשבת, דהא עיקר זמנו הלא הוא בשבת אלא דחכמים שאחרי כהנ"ג תיקנו להקדים משום גזירה דשמה יעביירו ד"א ברה"ר כמ"ש רש"י במגילה (דף ה' ד"ה ערב שבת זמנם), ולהכי בכה"ג שהגדיל בשבת ולא קיים חיובו בערב שבת שהרי קטן היה וחיוב קריאת המגילה הוא מדברי קבלה ולא יצא חיובו בקריאתו בי"ד, להכי יקרא בט"ו שחל להיות בשבת ובוה לא גזרו שמה יעביירו ד' אמות ברה"ר וכמו שיתבאר.

דהנה הקשו הראשונים אמאי לא גזרו על מילה בשבת שמה יעביירו ד' אמות ברה"ר כמו שגזרו על שופר ומגילה ותרצו הר"ן (רפ"ד דר"ה דף ח' ע"א מודפי הר"ף) והמאירי במגילה (דף ד' ע"א ד"ה יש שואלין), דשופר ומגילה שהכל טרודים בה ע"כ יש לגזור שמה יעביירו, משא"כ מילה שהיא רק מצוה על היחיד אחרים שאינם טרודים יוכיחו לו ולכן לא גזרו, וא"כ בשנה זו שהכל כבר קראו מאתמול א"כ אין הכל טרודים בה, וע"כ לא חששו בקטן שהגדיל שמה יעביירו שאחרים יוכיחו לו, ולהכי שפיר קורא המגילה בט"ו עכ"ד.

ולדבריו היה מקום לומר דהוא הדין מי שנאנס ולא קרא בי"ד יקרא בט"ו, שהרי אין הכל טרודים בו שהכל קראו המגילה בע"ש, וא"כ יוכל לקרוא מי שנאנס ולא קרא בי"ד, בשבת, וכ"כ בצ"ץ הקודש שם.

ויש מקום לחלק ולומר שקטן חשיב מצוה שמוטל על היחיד בלבד שהרי אינו יכול להיות אלא בקטן שהגדיל, אבל נאנס ולא קרא המגילה בי"ד מאחר שכל אחד יכול להיות אנוס ולקרו המגילה בשבת, בזה לא פלוג חכמים שלא לקרוא המגילה בשבת אע"פ שאינו אלא יחיד שהרי הוא דבר השיך לרבים.

יבואר שגם ביחיד הקורא המגילה בשבת גזרו חכמים שלא לקרותו בשבת

אמנם בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' פ"ג) הוכיח דגם ביחיד שצריך לקרות את המגילה גזרו ממש"כ המג"א סי' תרצ"ב לענין פורים שחל במצו"ש אם יכול לקרות המגילה בשבת מפלג המנחה ולמעלה בשעת הדחק, כמו שכתב השו"ע סימן תרצ"ב שבשעת הדחק מותר לקרות מפלג המנחה, וכתב המג"א שם (ס"ק ו') דמאחר וגזרו שלא לקרות המגילה בשבת שמה יעביירו הכי נמי חיישין שמה יעביירו ולהכי אסור לקרוא בשבת מפלג המנחה שהרי אין קורין המגילה בשבת, וכ' הגאון ברוך טעם בהגהותיו שם דאפשר דמאחר דאין העולם טרודין רק האיש הזה שיש לו האנוס א"כ למש"כ בר"ח דחייבא דייחיד לא גזרו שלא לעשותו בשבת הכי נמי אמאי גזרו שלא יקרא מפלג המנחה הרי אינו חייב אלא על היחיד וכתב דצ"ל כיון שכבר גזרו חז"ל במגילה שלא לקרוא בשבת לא פלוג רבנן ואסרו לכל לקרוא המגילה בשבת אבל מילה שלא גזרו עליו כלל משום שאינו נוגע אלא ליחיד להכי שריא, ע"כ, ולפ"ז כתב בשבט הלוי במקום שהיה קטן אתמול גם כן גזרו שלא לקרוא בשבת, דלא פלוג רבנן ואסרו להכל לקרוא המגילה בשבת, עכ"ד.

את חיובו בקריאתו ב"ד ולא חל עליו חיוב חדש שלא קיימו שהרי חיוב הכל שוה לקרותו ב"ד, ולהכי שפיר יכול בן עיר לבוא לכרך בט"ו אע"פ שאינו קורא המגילה בכרך. ולפ"ז בן עיר יכול להוציא בן כרך בקריאה של י"ד אע"פ שבכל שנה אין חיובם שוה אבל בשנה שקריאת המגילה ב"ד לכל הרי מוציא אחד את חבירו בקריאתו.

יבואר אם בן כרך הקורא את המגילה ב"ד ומת קודם שבת אם יצאו השומעים הקריאה ממנו אם חיובו הוא תשלומין לקריאת ט"ו

והנה בספר שלמי מועד (עמ' רצ"ד) מביא פסק של מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בדיון הקורא המגילה לרבים בירושלים שמת לפני שבת האם השומעים שיצאו ממנו ידי חובתן צריכים לחזור ולקרוא, דכיון שמת לפני ט"ו א"כ הרי לא נתחייב בקריאת י"ד שהוא תשלומין ליום הט"ו, או דנימא דכיון שכבר קבעו הזמן לי"ד א"כ נמצא שהיה חייב בקריאה בעיקר זמן חיובו.

וכתב שזה תלוי במה שנחלקו אם קריאת י"ד לכרכין הוא בגדר תשלומין ליום ט"ו או שהוא הקדמת זמן החיוב לי"ד, דהנה נחלקו הראשונים אם כשבי הכרכים קורין המגילה ב"ד אם חשיב קריאה שלא בזמנה או כקריאה בזמנה, ונפק"מ לענין אי בעינן עשרה, דשיטת הרשב"א והריטב"א והר"ד דחשיב קריאה שלא בזמנה, ולהרמב"ם חשיב קריאה בזמנה.

והכרעת המ"ב בסוף סימן תר"צ דחשיב קריאה שלא בזמנה והכרעת חכמי ירושלים שחשיב קריאה בזמנה ומברכין עליה אפי' ביחיד וכ"כ מרן הגר"ח זוננפלד זצ"ל בספר שלמת חיים (במהדורה חדשה סימן שע"א וסימן שע"ב) בשם חכמי ירושלים הסוברים שקריאתה ביום ו' אינה מדין תשלומין אלא שזהו זמנה שחז"ל הקדימו וקבעו שבשנה זו הזמן שוה לפרוים ומוקפים, וכ"כ באו"ש פ"א מהל' מגילה ה"ו שכן מדויק מהרמב"ם ושולכן אפשר אף בשנה זו לקרוא ביום ו' אף בלא עשרה, ואי נימא דחשיב בקריאה בזמנה אינה תשלומין לקריאת ט"ו אלא שזהו זמנה א"כ גם אם מת הבעל קודם ט"ו יצאו י"ד הקריאה שהרי הבעל קורא היה בר חיוב כמותם. **אולם** המ"ב ס' תר"ץ ס"ק ס"א כתב שאם קורא ביום ו' במוקפין שלא בעשרה לא יברך על קריאתה וכתב שכן מוכח מהגמ' הרי שסובר שזמן קריאתה הוא שבת וקריאתה ביום ו' הוא רק מדין תשלומין וכיון שהקורא מת לפני ט"ו הרי התברר שלא היה חייב בתשלומין ולפ"ז צריכים השומעים ממנו לקרוא שנית.

יבואר אם בפורים שחל להיות בשבת נעשה בן כרך ב"ד ולא בט"ו

ובספר שלמי תורה פורים כתב דאפשר שאינו נעשה מוקף לענין קריאת המגילה אלא אם יהיה בכרך ב"ד דמאחר וחיוב קריאה דידהו הוא ב"ד להכי חלות החיוב לעשותו בן כרך תלוי ב"ד, וכמו שיטת הרא"ש בכל שנה דבן עיר נעשה בן כרך ב"ד, בפורים שחל להיות בשבת הכל מודים דחיוב בן כרך לענין קריאת המגילה חל על היושבים שם ב"ד, ולפ"ז לא חייל עליה חיוב בן כרך כלל כשנא לכרך בט"ו, אבל לכאורה סברא זו תליא אם החיוב שמדברי קבלה עדיין קיים שמתחייב בט"ו אלא שחכמים הקדימו קריאתה ל"ד משום גזירה, א"כ אפשר דגם בשנה זו הזמן שבו חל

נשאלתי במי שיש לו הורים מבוגרים ואין יוצאין מביתם משום חששא דסכנה אם יכול נכדם בחור בר מצוה לקרוא עבורם המגילה ביחיד.

הנה איתא בשו"ע (סימן תר"צ סעי' י"ח) 'מגילה ב"ד ובט"ו צריך לחזור אחר עשרה, ואם אי אפשר בעשרה קורים אותם ביחיד, וברמ"א כתב 'ויש להסתפק אם נשים מצטרפות לעשרה, ואם קראו אותה בציבור, ואיזה יחיד לא שמעה, ויכול לקרות אפילו לכתחלה ביחיד, הואיל וקורין אותם באותה העיר בעשרה (ב"ש בשם א"ח) וכשהיחיד קורא אותה בזמנה, צריך לברך עליה, עכ"ל. ולענין מגילה שלא בזמנה לכולי עלמא לכתחלה בעי עשרה ונחלקו הראשונים אם הוא לעיכובא שיטת הר"ף ודעמיה שהוא לעיכובא והרא"ש ס"ל שאינו לעיכובא, עוד נחלקו אם ט"ו שחל להיות בשבת וקורין ב"ד אם חשיב שלא בזמנה ובמ"ב סוף סימן תר"צ הכריע שבט"ו שחל להיות בשבת וקורין ב"ד אם אין לו עשרה קורא בלא ברכה.

יבואר דדעת החזון איש דקריאת המגילה ב"ד לכרכין כשחל בשבת אין העשרה לעיכובא וקורין בברכה

אמנם החזון איש או"ח (סי' קנה ב') כתב שיכול לברך גם ביחיד וז"ל לענין קריאת נשים בעשרה למוקפין בחל ט"ו בשבת יש הרבה צדדים להקל א' דעת רש"י והר"ה והרא"ש שאין דין עשרה לעיכובא אפי' שלא בזמנה, ב' מדברי הר"מ פ"א ה"ו מבואר דשלא בזמנה הנאמר בגמ' אינו אלא חוץ מ"ד וט"ו אבל בני חמיסר הקוראין בארביסר איכא פרסומא טובא כיון שהוא זמן קריאה לרוב העולם ומש"כ במ"ב בשעה"צ אות נ"ט תמוה דבגמ' איתא "ד שחל בשבת וקוראין ב"ג דזה חשיב שלא בזמנה וכו', ד למש"כ הרמ"א דיחיד שלא שמע א"צ עשרה כיון דכבר נתפרסם בקריאת עשרה בציבור נראה דגם שלא בזמנה הדין כן ונפל בבירא כל הגדול ע"כ. ומבואר שצריך כמה צדדים שיוכל לברך שלא בעשרה אחר שכבר קראו בעשרה כמש"כ הראב"ד וכן הכריע ברמ"א.

עליה דיני מוקף הוא בט"ו הואיל ולא פקע חיובו מט"ו אלא שהקדימו חיוב קריאתו לי"ד וא"כ חלות החיוב הוא בט"ו.

אכן נראה יותר דלכולי עלמא אינו צריך לקרוא שנית שאפי' אי נימא שזמנה בשבת ומה שקורין ב"ד חשיב שלא בזמנה אבל מכל מקום אינו תשלומין לקריאת ט"ו אלא שכשחל בשבת חייבו לקרותה שלא בזמנה אבל זהו חיוב קריאתה שלא בזמנה וגם אם מת קודם ט"ו כיון שקיים חיובו ב"ד יצא וצ"ע.

יבואר אם אע"פ דנקטינן ש"ד חשוב קריאה בזמנה מ"מ קטן שהגדיל בשבת קורא המגילה בשבת

ולכאורה לפי מה שנקטו חכמי ירושלים להלכה שקריאת המגילה ב"ד הוא קריאה בזמנה כשיטת הרמב"ם, א"כ נראה שאינה תשלומין לחיוב של ט"ו אלא זהו עיקר זמן קריאתה, א"כ קשה אמאי כתב מרן הגר"ח שקטן שהגדיל בט"ו צריך לקרות המגילה בשבת שהוא ט"ו הרי עיקר זמן הקריאה הוא ב"ד ועבר זמן קריאתו.

ובני יקירי הרב הגאון ר' יעקב שליט"א אמר בזה שצריך לומר שהמחייב של הקריאה הוא ט"ו אבל זמן הקריאה הוא ב"ד שזהו זמנה שכן תקנו שכשחל בשבת זמנה ב"ד ולפ"ז חיוב הקריאה שוה לפרוים ומוקפין בשוה שזה זמן קריאתה לכולם, וכמשנ"ת דבן עיר יכול להוציא בן כרך בקריאה של י"ד אע"פ שבכל שנה אין חיובם שוה אבל בשנה שקריאת המגילה ב"ד לכל הרי מוציא אחד את חבירו בקריאתו שחיובם שוה, אבל מאחר שהמחייב הוא בט"ו להכי קטן שלא קיים את חיובו שפיר יכול לקיים חיובו בט"ו אפי' שזמן קריאת המגילה נתקן ב"ד אבל מי שלא קרא ב"ד שפיר קורא בט"ו.

יבואר מה הדין בבן כרך שהלך לעיר בט"ו כשחל פורים בשבת אם נעקר כאן וכאן ונמצא שלא קיים חיוב קריאת המגילה

ושמעתני מיידי הגאון ר' יואל מקלב שליט"א שהיה שנה שפורים דפרוים חל בע"ש והוצרכו לנסוע מבני ברק ולשבות בשבת בנתיבות ואמר להם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שמאחר ובני ברק היא מהעיריות הספקות נמצא שהקורא את המגילה בע"ש אפשר שיצא מדין קריאת בן כרך שקרא ב"ד דחיובו הוא בט"ו אלא שמקדים קריאתו לי"ד, ואם ישבות בעיר בט"ו נמצא שלא נתחייב בקריאת בני כרכים ונפטר כאן וכאן שהרי היה ב"ד בכרך ובט"ו הוא בעיר, וכיון שקריאת הכרך ב"ד אינו אלא משום הקדמת קריאתו לי"ד אם לא יהיה בכרך בט"ו הרי לא נתחייב לקרוא ב"ד את קריאת ט"ו, ולכן הורה להם להיות בע"ש של י"ד ברמת השרון שהיא ודאי עיר פרוה כדי לא להתחייב בקריאת הכרך אלא בקריאת בני העיר ויצאו בקריאת י"ד מדין פרוז בן יומו.

ושמעתני שמרן הגר"ש זצ"ל אמר שבוודאי יצאו יד"ח קריאתם ב"ד אפי' שלא יהיו בכרך בט"ו שהרי חיוב קריאתם היה ב"ד והיו בכרך ב"ד אלא דלענין שאר חיובים של פורים אפשר שעוקרים מחיובם במה שנסעו לעיר וכיון דאיכא ספק ספיקא דאפשר דהירושלמי שנתחייב כאן וכאן אינו אלא בעקר דירתו וכן הוא ספק מוקף שפיר יכול להקל בזה, וכ"כ בחוט שני.

בענין פגיעת מקרא מגילה ביחיד ע"י בחור בר מצוה

והנה ברמ"א כתב כהראב"ד שאם קראו כבר בעשרה יכול לקרוא המגילה ביחיד, אבל אפשר שלא אמר הראב"ד סברא זו אלא בקריאה בזמנה דלוח סגי אם קראו המגילה בעשרה אבל שלא בזמנה אפשר דלא ס"ל דמהני מה שקראו המגילה בעשרה קודם קריאתו, אכן בחזו"א שם כתב דנראה דגם שלא בזמנה הדין כן אבל ברמ"א לא נתבאר דבר זה להדיא.

אמנם נראה דהראב"ד ס"ל דגם שלא בזמנה אם קראו המגילה בעשרה יכול לקרוא את המגילה ביחיד וחשיב בקריאה בעשרה, כמבואר להדיא בארחות חיים להדיא וז"ל הארחות חיים לר' אהרן מלולני והמקרא שלא בזמנה בעינן עשרה לפי שאחר שאין זה זמנה צריכה פרסום יותר אבל בזמנה נקראת ביחיד שאינה צריכה פרסום גדול אחר שהוא זמנה והר"ז כתב דבעינן עשרה בין בזמנה בין שלא בזמנה וכן כתב ה"ר אהרן הלוי ז"ל והראב"ד ז"ל הכריע וכתב דלעולם בעינן עשרה מהיה במקום שיש צבור שקראו בעשרה אם יש יחיד או יחידים שלא קראו עמיה ויכול לקרותה ביחיד כיון שהיה בעיר פרסום הנס בקריאת הצבור עכ"ל, הרי מבואר מדבריו שגם שלא בזמנה סגי בקריאת יחיד אם קראה אחר הציבור שיש בזה פרסומי ניסא.

והרמ"א כתב כדברי הראב"ד ואע"פ שלא כתב דינו אלא בזמנה מסתבר דפסק כוותיה בכל דבריו וא"כ קיי"ל כהראב"ד דכל שקראו בעשרה יכולים לקרותה ביחיד גם שלא בזמנה.

אלא דיעוין ביד אפרים שכתב שכל הראשונים שהקשו מהא דהקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא כשקורא בציבור אבל בקורא ביחיד יצא, והכריחו דלא קיי"ל כר' אסי דמגילה בזמנה בעשרה דווקא דהרי חזוין שיוצאין גם ביחיד, ותירצו באופנים שונים ולא כתבו דאחר שקראו בעשרה יוצאין ביחיד א"כ מוכרח דלא ס"ל כהראב"ד.

ובחזון איש שם כתב דאינו מוכרח דאפשר דכיון שלא הוזכר סברא זו בהדיא בגמ' לא רצו להעמיד שיחיד קורא את המגילה בענין זה וצ"ע.

יבואר אם קריאת המגילה לכרכים ב"ד חשיב כקריאה שלא בזמנה

והנה מש"כ החו"א דדעת הרמב"ם דכפורים שחל בשבת קריאת בני כרכים ב"ד חשיב כקריאה בזמנה, כ"כ באור שמח בפ"א ממגילה ה"ז לדקדק מלושן הרמב"ם וז"ל **וכל אלו שמקדימין וקוראין קודם ארבעה עשר אין קוראין אותה בפחות מעשרה**, ומבואר דהקוראין קודם ארבעה עשר חשיב קריאה שלא בזמנה אבל ב"ד חשיב קריאה בזמנה, אבל דעת הרשב"א והרמב"ם א' והר"ם דחשיב כקריאה שלא בזמנה דלא כהרמב"ם, אכן במ"ב לא העתיק דבריהם אלא כתב דכן משמע בגמ', אבל מ"מ הוא מהלוקת הראשונים ולכן כתב המ"ב שלא לברך על קריאתה בפחות מעשרה וכדעת הפרי חדש.

אלא דיש לספק על שיטת הראב"ד המובא ברמ"א שכל שקראו כבר בעשרה שפיר קורין ביחיד ואע"פ שנראה שהראשונים פליגי עליה מכל מקום מאחר והרמ"א הכריע כדבריו סמכין עליה, אבל יש לפקפק בזה דאפשר שלא ספק עליו אלא לעניין מגילה בזמנה שאינה לעיכובא אבל במגילה שלא בזמנה אפשר דחשש להראשונים דלא ס"ל הכי וצ"ע.

ולמעשה קשה להקל דלא כהמ"ב בספק ברכות אבל בשעת הדחק יכול לסמוך על מש"כ מרן החו"א וכן הורו גדולי ירושלים וכמשי"כ מרן הגר"ח זוננפלד זצ"ל בספר שלמות חיים במהדורה חדשה סימן שע"א וסימן שע"ב בשם חכמי ירושלים הסוברים שקריאתה ביום ו' אינה מדין תשלומין אלא שזמן קריאתה הוא ב"ד.

והנה מהא דנשים יוצאות בקריאת המגילה ב"ד לבני כרכים והרי אינם נכנסים לבית המנסת לקרונה בעשרה זכרים גדולים, שהרי אין יכולין לקרות עם האנשים שהרי מקרא דרשו בגמ' סוכה דף נ"ב שעושין בימה בבית המקדש לנשים בשמחת בית השואבה ואין יוצאים יד"ח במגילה שלא בעשרה שלא בזמנה, ומוכרח או דאין צריך עשרה שלא בזמנה אלא לכתלה, או דבזמן דאיכא עשרה מהני כעובר אחורי בית הכנסת, או כהראב"ד דאחר שקראו עשרה מהני, או דעשרה נשים כעשרה דמי.

במ"ב סימן תרפ"ח כתב בשם המחברל"ח דפורים שחל בשבת מצוות הסעודה ומשלוח מנות

חייבו בשבת שהוא זמנה, ויסודו כמג' מגילה דף ל' ג"א שאמרו כיון דאיתא בהמסיר עשיה וזכירה בהדי הדדי קאיתא וס"ל דפליג על הדיןלמי בזה ע"ש, ואע"פ שנראה מדברי המ"ב שדעתו דאחרונים שאין צריכים לשלוח מנות בשבת, וכן דעת מרן החו"א א"ח סימן קנ"ה שכתב דלא יזכר שחיבו משלוח מנות בשבת שהרי אם במגילה גזרו שלא לקרותו בשבת שמא יעבידו ד' אמות בהדי"ל כל משלוח מנות שדרכו להוציא ולחברו לחברו בודאי גזרו שלא לעשותו בשבת, אבל בשעת"צ שם ס"ק ל' כתב בשם הפרי"ח שיעשה המשלוח מנות בשבת דהיינו גם בשבת וגם ביום א', וכן כתב מהר"א ש"ס וז"ל מרן הגר"ח זוננפלד זצ"ל לשלוח מנות לשכנו והקרב אל ביתו במקום שיש עירוב, וכן נהג מהר"ל שלט זצ"ל. ויש שהעירו שנאמר שבזמן אברהם סימן ש"ו ס"ק ט"ו כתב שאסור לתת מתנה בשבת כמו מקח וממכר א"כ בשלמא במקום שהוא ודאי מצוה מותר לתת מתנה לצורך מצוה כמו שמקנים לולב ביו"ט לצורך מצוה, אבל במקום שאפשר שאינו מצוה ובפרט שרוב הפוסקים ס"ל שמצוות משלוח מנות הוא לאחר השבת, וא"כ אין יכנס עצמו לחלק באיסור מתנה בשבת בשביל להחזיר על עצמו לקיים משלוח מנות בשבת.

יבואר אם יש במשלוח מנות איסור קניין בשבת

אכן כדי שלא להכניס עצמו לספק זה אפשר שיכול להקנות על תנאי שאינו מקנה המשלוח מנות אלא אם חייב במצוות משלוח מנות בשבת אבל אם אינו חייב במצוות משלוח מנות בשבת אינו מקנה לחבירו, וכן שמעתי מידידי הגאון ר' ישראל אדלשטיין שליט"א שבי"ט ראשון של סוכות שאחר קיום המצוה באתרוג שלו יש הלוקחים אתרוגים אחרים מהודרים שרוצים לצאת בהם ידי המצוה שמה האתרוג שלו היה מורכב וכדומה, צריך לעשות הקניין על תנאי שאם יצא יד"ח המצוה אינו קונה שלא יעבור על איסור קניין בשבת שלא לצורך מצוה והכ"נ יקנה על תנאי. **ויעיין** במעדני כהן חלק ח' סימן כ"ח מש"כ בעניין קניין מתנה בשבת שכל שהוא מצוה לא אסרו ואינו מגדר דחווה אלא הותרה קניין בשבת לצורך מצוה ע"ש.

יבואר שמצוות משלוח מנות מקיים גם אם לא קנהו להיות כשלו

אמנם נראה שמצוות משלוח מנות אינו לתת מתנה לחבירו שיהיה שלו בקניין אלא לתת לחבירו מתנה שיכול ליהנות ממנה ולכל הטעמים שנאמרו במשלוח מנות אין צריך להקנותו לחבירו שיהיה שלו ולכן אין איסור לתת לחבירו משלוח מנות בשבת גם אם קונה אותו שכל שאין צריך לקנותו מותר לתת לו בשבת כמבואר בכל ראיות הבית מאיר בסיומן ש"א, * ועוד נראה שיוכל

* יבואר קושיות הבית מאיר על המג"א שאסר לתת מתנה בשבת

והנה בספר בית מאיר אין העור סימן מ"ה הקשה על הכרעת המג"א דאסור לתת מתנה בשבת מהא דתנן במצוה שבת דף י"ד ע"ב משלוחין מנות ביו"ט ואמרין שם במשנה זה הכלל כל שנאותין ממנו משלוחין ביו"ט ובגמ' שם דף ט"ו אמרו דמות המנחה כל שנאותין ממנו בחול משלוחין אותו בשבת ואמרין שם מנן תפילין ולכאורה התפילין ששלח במתנה אינו לצורך יו"ט ואפ"ה נותנין אותו במתנה ביו"ט ואין חילוק בין יו"ט לשבת ומוכח דמותר לתת מתנה לחבירו בשבת ביו"ט.

ויעיין בהגרות אמרי ברוך שם שכתב שהתירו לתת מתנה ביו"ט לצורך שמחת יו"ט ולהכי אפי' מידי שאינו צריך ליו"ט מותר לתת ביו"ט דחשיב שפיר צורך יו"ט. אמנם צ"ע בזה דכשם שהתירו לצורך שמחת יו"ט ה"נ יש להתירו נמי לצורך שמחת יונוע שבת, ויעיין ברעק"א שבת דף ס' ע"א שכתב דמותר לתת לחתן על החתונה בשבת נרות כסף מתנה שלא הדליקו בו באותו שבת ואף שהנרות כסף הם כלי שמלאכתו לאיסור מ"מ לצורך שמחת חתן חשיב צורך גופו ומותר לטלטלו, וכן כתב ברעק"א השלם בעין הגליון סימן ש"ו יע"ש, ולכאורה כמו שהתירו לצורך שמחת חתן הכי נמי ירא מותר לטלטלו לצורך שמחת חתן לשמחו בשבת, וא"כ הכי נמי צ"ע מאי שנא שבת מיו"ט לעניין תנעת מתנה לחבירו, דכמו שמותר לתת מתנה לצורך שמחת יו"ט הוא הדין נמי לצורך שמחת השבת וצ"ע.

יבואר שיוכל להכניס אחרים בשבת לאכול אצל אפי' שקונין המאכלים שאוכלין

והנראה בזה דהנה ברא דאסור תנעת מתנה בשבת לכאורה קשה איך יאכל אדם אצל חבירו בשבת, והרי שואכלו אצל חבירו קנה מאכלו כשנכבדו, ואף שאין מאכליו לקנין מ"מ כשאכלו בודאי קורו כמשי"כ התוס' פסחים דף כ"ט ע"א, וכבר האריכו האחרונים ברא דאורח האוכל אצל חבירו בבילי פסח והמנהג הרי צריכה להיות

בעניין לשמוע המגילה מבחור שלא נתמלא זקנו ואינו גדול אלא מדין חזקה דרבא

ובעניין לשמוע קריאת המגילה מבחור בר מצוה שאינו גדול אלא משום חזקה דרבא ולבני דיני דאורייתא לא סמכין אחזקה דרבא, א"כ בקריאת המגילה אם חשוב כדברי קבלה יש לומר דגם בזה לא סמכין אחזקה דרבא דדברי קבלה חשיבי כדאורייתא.

אמנם לכאורה ממש"כ התוס' במגילה דף י"ט דטעמא דקטן אינו מוציא את הרבים יד"ח משום דהוי תרי דרבנן ולא מוציא חד דרבנן, וכ"כ כמה ראשונים וכן כתב במ"ב סימן תרפ"ט סק"ו, מוכרח דס"ל דלא חשיב כדברי תורה דאי לאו הכי אמאי לא אמרו שהטעם שאין הקטן מוציא את הגדול משום דהוי דברי קבלה והרי הוא כדברי תורה ואין הקטן מוציא יד"ח שאינו חייב אלא מדרבנן, ונראה מדבריהם דלא ס"ל דשאני דברי קבלה משאר מצוה דרבנן, אכן בטמורי אבן שם כתב בטעמא שאין הקטן מוציא את הגדול משום שאינו חייב אלא מדרבנן והגדול חייב מדברי קבלה.

וגם המ"ב סוף סימן תרצ"ב כתב בשם הפמ"ג דספק דברי קבלה לחומרא כדאורייתא ולהכי בספק קרא המגילה חוזר וקורא, ולדבריו לא יוכל בחור בר מצוה להוציא את הגדול יד"ח.

אבל מאחר ושיטת בעל העיטור שבחננוה הקטן מוציא הגדול ולא חיישין להא דתרי דרבנן אינו מוציא חד דרבנן, והכי נמי ס"ל לגבי קריאת המגילה כמשי"כ הגר"א סימן תרע"ה, והיינו טעמא שפסק כר' יהודה במגילה דמכשיר בקטן, ובמ"ב סימן תרפ"ט כתב דבשעת הדחק כשאין אנשים בקיאים בקריאה יכול הקטן להוציא יד"ח, וא"כ נראה דבדוואי סמכין על חזקה דרבא גם בהא שהרי אפי' קטן יכול להוציא לשיטת בעל העיטור דס"ל דהלכה כר"י שיוציא קריאת המגילה אפי' מקטן וכ"כ בגדול שיש לו חזקה דרבא, ואפי' למאי דקיי"ל כרבנן שאין הקטן מוציא את הגדול מ"מ לטעמא דהתוס' ודעמיה דס"ל דהקטן אינו מוציא משום דהוי תרי דרבנן הכא לא הוי אלא חד דרבנן ושפיר מוציא יד"ח, וצ"ע.

בעניין משלוח מנות בשבת אם מותר להקנות בשבת

שלא להקנות לו המשלוח מנות ולא יעבור על איסור קניין בשבת ויקיים מצוות משלוח מנות בזה לכולי עלמא גם אם לא נעשה שלו.

וראיה לדבר שהרי המצוה של משלוח מנות הוא מעין מה שאמר הכתוב בנחמיה לעניין יו"ט של ראש השנה ושלחו מנות לאין נכון לו ותנן במתני' ביצה דף י"ד ע"ב משלוחין מנות ביו"ט, והוא מצוות משלוח מנות בפורים וכמו שכתב המגן אברהם סימן תרצ"ב שאין מברכין שהחיינו על משלוח מנות משום שהוא נוהג בכל שבת ויו"ט והרי בשבת ויו"ט שולחין מנות כדתנן במתניתין וא"כ גם בפורים שחל להיות בשבת מותר לתת מנות גם אם אינו מצוה במצוות משלוח מנות כמו שמוכר לתת מנות בכל שבת ויו"ט ופשוט.

יבואר אם מי שקבל משלוח מנות ולא קנהו לעצמו אם יחזירו למי שנתן לו אם יקיים בזה משלוח מנות

אלא דאפשר לעורר שאלה זו אם בשבת כשיתן לאורחו המשלוח מנות יאמר הנני מוכן ומזומן לקיים מצוות משלוח מנות, ואז גם אורחו יצא לקיים מצוות משלוח מנות ובהא לכאורה לא יוכל לקיים מצוותו אלא אם יקנהו האורח לעצמו דבלא"ה לכאורה לא יחייב מידי, ואפי' שאין צריך קניין כדי לקיים המצוה מכל מקום כל שאינו שלו לא יחייב מידי,

אכן אפשר דכיון שאין צריך קניין כדי לקיים משלוח מנות וא"כ גם אם אינו שלו הרי כיון שנתן המנות שקיבל בחזרה למי שנתן לו ויכול לאכלו שפיר קיים מצוות משלוח מנות, אמנם נראה שזה אינו שאינו יכול לקיים משלוח מנות כל שלא קנהו לעצמו ואינו שלו דכשמוחזרו להנותנו לו לא חידש אצל מי שנתן לו כלום שהרי מה שיכול לאכלו עתה היה לו גם קודם שנתן לו שהרי לא קנהו המקבל ויכול מי שנתן לו לחזור בו ולאכלו וא"כ לא יחייב ליה מידי.

אכן מי שקנה משלוח מנות שלא קנהו לעצמו אכתי יכול לתתו לאחר שלא היה לו רשות לאכלו ושפיר ניתן לו אפשרות לאכלו ונתקיים בזה מצוות משלוח מנות וכמשי"כ שאין צריך קניין כדי לקיים מצוה זו.

יבואר שכל שקבל משלוח מנות בידו אע"פ שלא נתכוון לקנותו קנהו מדין יד

אבל באמת נראה שכל שנתן לחבירו משלוח מנות אע"פ שלא נתכוון להקנותו מכל מקום כשהגיע לידו נעשה שלו שהרי הוא בידו וקונה גם בלא כוונה כחצירו של אדם שקונה לו שלא מדעתו שהרי הנותן לו מסכים שיקנהו שהרי נתן לו כדי לאכלו ואין מניעה מצדו שיקנהו בידו שלא מדעת קניין ואין בזה איסור קניין בשבת כיון שלא נתכוון לקנותו וא"כ אחר שקבלו יכול לתתו בחזרה למי שנתן לו המשלוח מנות כיו שקנהו לעצמו.

שלו, ולא שמענו שיש קנין במצות בליל הסדר, ובספר מעיל שמואל פסחים דף ל"ח כתב ע"פ התוס' בפסחים דף כ"ט שכתבו שכל האוכל משל חבירו קונה גם בלא שנתכוון לקנותו יע"ש.

ולכאורה יש לעיין עוד בזה שהרי הנותן מתנה לחבירו בשבת ג"כ אינו מוכן להקנות המתנה וכל עיקר דעתו של הנותן אינו אלא לתת לו מתנה לשמחו והקונה נמי לא נתכוון לקנותו, ואפ"ה כתב המג"א דאסור לתת מתנה לחבירו בשבת, וא"כ צ"ב וכו' להמג"א ידא אסור להזמין אורחים לסעודתו בשבת ויו"ט והרי כתב הרמב"ם בסוף הלכות יו"ט שמי שפיר דלולת ביתו הרי זו שמחת כרכים ומוכרתי להזמין אורחים בודאי שרי, ומי"ש לתת מתנה לחבירו דאסור מלהזמין על שולחנו דשרי.

ולכאורה צ"ל דכל היכא שאין המעשה מצד עצמו מראה שעושה קנין אינו אסור לעשותו בשבת שהרי נתן לחבירו לאכול בודאי אינו מעשה קנין מצד עצמו אלא שבאכילתו קונו ורפי שמצד מעשה אינו נראה כקנין לא אסורו חכמים, והנה שמצדו שאסור חכמים לתת מתנה בשבת אלא בשל המעשה אינו אלא בשביל לעשות קנין כמו שהיה דגש"ן שהוצרך להקנות החצר כדי שתקנה הגט בזה אסורו חכמים מאחר וכל המעשה אינו אלא קנין, וכן הדין דמקנה קמחו לאחרים שהוצרך להקנות קמחו כדי שיוכלו אחרים לבשל בשביל בזה כל תניית קמחו לאחרים אינו אלא כדי להקנותו ויהא שייך להם בזה חשיב עשיית קניין, וכן הדין דכתובות דאמפסוקי משלשלי כדי שלא יזרז עם אשתו בלא כתובה בזה לא סגי שיתן לה המטלטלי אלא צריך להקנותו לה שהיא לא קנין בו כדי לגבות ממנו כתובתה בזה בודאי אינו אלא עשיית קנין שאסורו חכמים.

ולפ"ה לא ראוי להב"ב שמותר לתת מתנה בשבת אינו אלא בנתינת שאין צורך בהקאה אבל במקום שכל ענין הנתינה אינו אלא בשביל ההקאה בזה אסור לתת מתנה בשבת וכמשי"כ המג"א ורפי"ה מה מקום להזמין מה שנתנו מתנה לחתן הורוש בשבת שאינו כדי שיקנהו אלא מתנה בעלמא ולהכי שפיר היה אפשר לתת מתנה לולא דברי המג"א שתמה על מנהג העולם והעתיקו המ"ב וצ"ע.

לעילוי נשמת היקר יקרים ר' יוסף בן סטי ז"ל